

Литература

1. Бартоли А. Управление предприятием в условиях перемен. Стратегический подход к преобразованиям/А.Бартоли, Ф.Эрмед.— Париж,1986.-200 с.
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс/ И.А.Бланк.- К.: Ника Центр, Эльга,2005.- 528с.
3. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент: Учебное пособие в 2-х т./ Ю.Бригхем, Л.Гапенски.- СПб.: Экономическая школа,1997. — Т.1.- 497с.; Т.2.- 669с.
4. Клейнер Г.Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегия, безопасность./Г.Б.Клейнер, Р.М.Качалов, В.Л. Тамбовцев.— М.: "Экономика",2004.-288 с.
5. Козырева С.Д. Теоретические основы управления финансовым равновесием предприятия/С.Д.Козырева//Финансы, учет, банки, 2009.- №1(15).-С.111-117.
6. Салига С.Я. Антикризисное финансовое управление предприятием: Учебное пособие/С.Я.Салига, Е.И.Ляшенко,Н.В. Даций-К.:Центр научной литературы,2005.-208 с.
7. Фомин Я.А. Диагностика кризисного состояния предприятия: Учебное пособие./Я.А.Фомин. — М.: "ЮНИТИ", 2003. — 349 с.
8. Ходякова О.В. Механизм стратегического управления финансовой устойчивостью производственно-хозяйственных систем/ О.В. Ходякова // Экономика и организация управления, 2010.-№1(7).-С.91-104.
9. Хоутри Р. Деньги и кредит: Научное издание/Р.Хоутри.-М.:Директ-медиа, 2007.-363 с.
10. Шершнева З.Е. Стратегическое управление: Учебник для вузов, 2-е изд., исп. и доп./З.Е.Шершнева. - К.: КНЕУ, 1999. – 384 с.

УДК 368(477)

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Гриценко А.І
Кошеленко В.В.

Постановка проблеми. Розвиток нових форм власності, організаційно-правових форм господарювання, розширення самостійності товаровиробників, формування ринкової інфраструктури, різке зменшення державного впливу на розвиток виробничих відносин і розподіл матеріальних благ докорінно змінили процес формування вітчизняного страхового ринка, його зміст, види страхових послуг, які пропонують фізичним та юридичним особам.

У сучасних економічних умовах страхування – чи не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг. Водночас, незважаючи на

номінальне зростання обсягів страхового ринку, ця галузь забезпечує сьогодні перерозподіл незначної частини внутрішнього валового продукту. Українські страхові компанії ще не акумулювали вагомий обсяг інвестиційних ресурсів, тому їх частина у вітчизняній економіці ще доволі мала.

Актуальність проблеми розвитку страхового ринку обумовлено необхідністю розробки ефективної стратегічної політики щодо забезпечення страхової діяльності в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для розуміння особливостей функціонування системи страхування важливе значення мають роботи науковців України, зокрема – Осадця С.С., Базидевич В.Д., Базидевич К.С., Гуцуляк С., Охріменко О.О., Мних М.В. та ін. Ці роботи присвячені теоретичному обґрунтуванню та уточненню визначення поняття «страхування», його суті та значення в сучасних економічних відносинах, удосконаленню нормативної бази, підвищенню платоспроможності страхових організацій, удосконаленню порядку оподаткування страховиків, вимогам до створення і діяльності страхових організацій.

Разом із тим багато проблем, пов'язаних з формуванням і розвитком ринку страхових послуг, до кінця не вирішені. Це потребує пошуку ефективних рішень страхового захисту різних груп суб'єктів.

Метою статті є аналіз сучасного стану страхового ринку в Україні, визначення основних проблем функціонування ринку та методів їх усунення, а також окреслення перспектив функціонування та розвитку страхового ринку.

Відповідно до мети статті визначено такі завдання:

- 1) проаналізувати стан сучасного ринку страхових послуг;
- 2) визначити тенденцію розвитку страхового ринку України;
- 3) окреслити основні проблеми функціонування страхового ринку, шляхи їх вирішення та перспективи розвитку страхового ринку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні розвиток страхового ринку відбувається на фоні позитивних змін макроекономічної ситуації в державі при зростанні добробуту населення і посиленні державного регулювання і нагляду за страховою діяльністю.

Незважаючи на позитивні зрушення у вітчизняній економіці, яке спостерігається на протязі останніх років, страхування у нашій країні не привертало належної уваги держави. Так, питома вага чистих страхових премій (без страхових премій, переданих у перестраховання резидентам) у валовому внутрішньому продукті у 2009 році складала 2,5% (табл.1 [6]), значення показника невпинно зростає, але ще не відповідає стану розвитку ринку Європейського Союзу, де цей показник дорівнює 8-12%. Загальний обсяг надходжень до бюджетів країн ЄС від страхової галузі порівняний з обсягом відповідних надходжень від банківської системи. Акумульовані через страхування грошові кошти є джерелом великих інвестицій.

Доля страхування у ВВП, %

Показники по рокам	2005	2006	2007	2008	2009
Внутрішній валовий продукт, млрд. грн.	2001,9	220,9	264,2	345,9	433,5
Чисті страхові платежі, млрд. грн.	2,5	3,6	6,9	9,7	11,0
Питома вага чистих страхових платежів у ВВП, %	1,2	1,6	2,6	2,8	2,5
Інфляція, %	6,1	-0,6	8,2	12,3	12,0
Чисті страхові платежі з урахуванням інфляції, млрд. грн.	2,3	3,6	6,3	8,5	9,7

Страховий ринок України розвивається відповідно до міжнародних процесів глобалізації та інтеграції. У зв'язку з цим виникає необхідність вивчення досвіду інших країн щодо проблем впливу соціально-економічних факторів на розвиток страхового ринку, а також адаптації національного страхового законодавства до вимог європейського права.

Оцінка тенденцій розвитку страхового ринку України вказує на те, що страхування є однією з найбільш рентабельних галузей національної економіки, тому що дохідність від страхової діяльності є надзвичайно високою. Кількість страхових компаній (СК) на кінець 2009 року становила 475 (зросла на 6 СК порівняно із 2008 роком), з них 75 страховиків здійснювали страхування життя та 400 компаній надавали послуги зі страхування відмінні від страхування життя [6].

Загальна (валова) сума страхових премій, отриманих страховиками при страхуванні та перестраховуванні ризиків у 2008 році становила 24008,6 млн. грн., з них 8026,8 млн.грн. (33,4%) – внутрішнє перестраховування, 317,5 млн.грн. (1,3%) – премії, що надійшли від іноземних страховиків (перестраховувальників), решта 15664,3 млн.грн. (65,2%) – премії від страхувальників [5].

Динаміка страхових премій у 2005–2008 роках та їх співвідношення до ВВП наведені на рис.1.

Слід зазначити, що за показником страхування життя Україна посідає одне із останніх місць у світі (табл. 2). Серед країн, чиї статистичні дані загальнодоступні, показник премій на душу населення нижче українського у Алжирі (2,6), Саудівській Аравії (1,7), Казахстані (1,5) та Нігерії (0,9). В Україні цей показник свідчить про значний потенціал розвитку страхування життя [4].

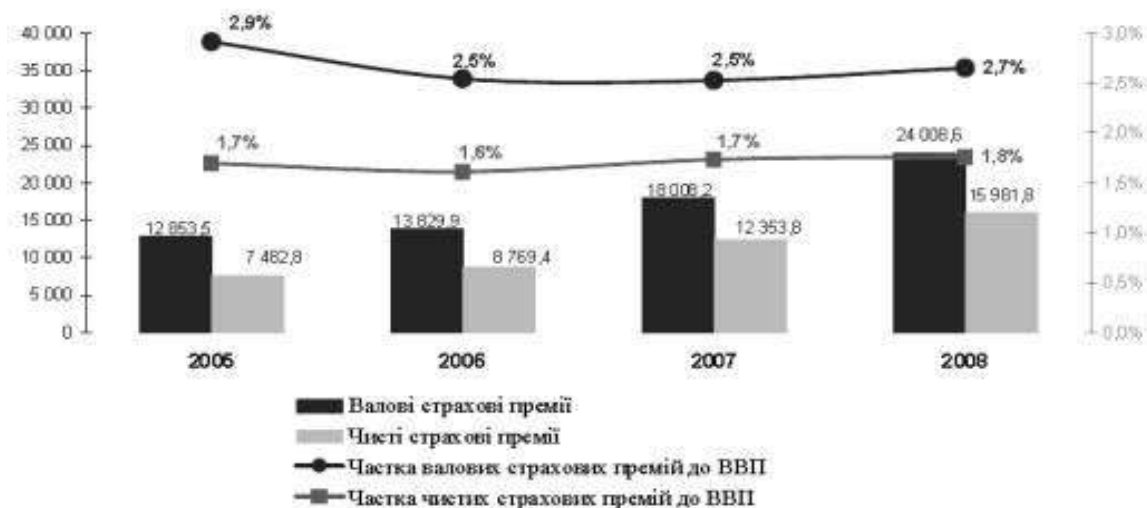

Рис.1. Динаміка страхових премій у 2005-2008 роках [6]

Таблиця 2

Виплата страхових премій в Україні та зарубіжних країнах

Країна	Премії на душу населення, USD	Частка премій у загальному обсязі валових страхових премій, %	Відношення премій зі страхування життя до ВВП, %
Україна	4,3	4,6	2,73
США	1925,3	45,25	12,14
Великобританія	3487,5	71,49	9,95
Франція	2479,6	69,34	7,17
Німеччина	1242,1	55,07	6,06
Польща	151,8	51,48	5,89
Росія	11,7	5,29	1,76

За підсумками 2008 року загальна сума страхових виплат за договорами страхування та перестрахування становила 7050,7 млн.грн., з них страхувальникам – фізичним особам було виплачено 3206,4 млн.грн. (45,5%) та перестраховальникам-резидентам – 504,6 млн.грн. (7,2%).

Динаміка валових та чистих страхових виплат та рівень страхових виплат у 2005-2008 рр. наведена на рис.2.

Основну частину виплат страхувальникам – фізичним особам здійснено з страхування наземного транспорту – 2412,3 млн.грн., або 75,2% від загальних виплат громадянам, зі страхування обов'язкової цивільної відповідальності власників транспортних засобів (за внутрішніми та зовнішніми договорами) – 408,0 млн.грн. (12,7%), а також сукупно за видами добровільного особистого страхування – 273,4 млн.грн. (8,5%) [6].

Зростання обсягів страхової діяльності стало одним із факторів росту страхових резервів та активів (рис.5). На кінець 2008 року величина активів становила 41,9 млрд.грн., що на 9,7 млрд.грн. перевищує показник 2007 року.

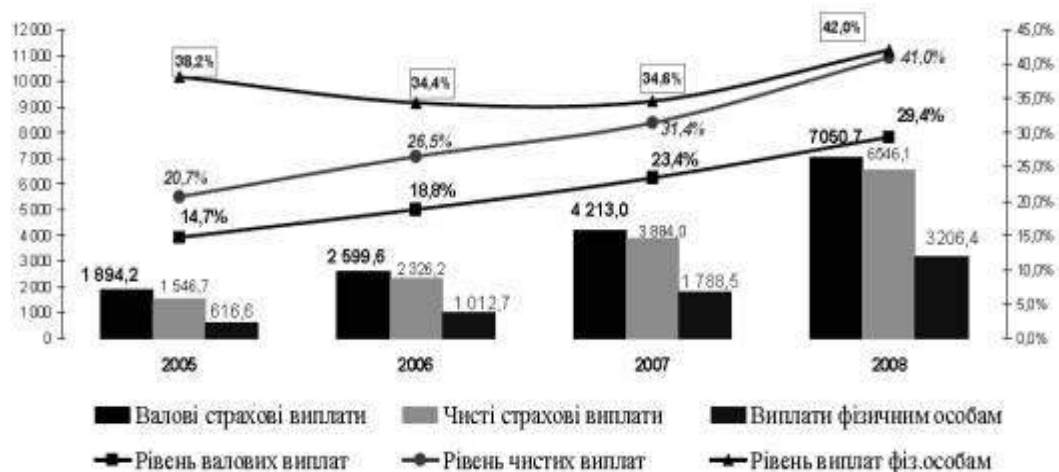

Рис.2. Динаміка валових та чистих страхових виплат та рівень страхових виплат у 2005-2008 роках [5]

Рис.3. Динаміка активів та страхових резервів за 2006-2008 роки [5]

Загальний обсяг сформованих страхових резервів станом на 31.12.08 становив 10904,1 млн.грн., у тому числі: резерви зі страхування життя – 1609,0 млн.грн., технічні резерви – 9295,1 млн.грн. Розміщення страхових резервів має здійснюватися у відповідності до статті 31 Закону України „Про страхування”, якою визначено перелік активів за відповідними категоріями. Станом на 31.12.08 обсяг активів за визначеними законом категоріями становив 23904,9 млн. грн., з них 10904,1 млн. грн. – активи на покриття страхових резервів (на суму страхових резервів).

Також, доцільно відмітити, що частка страхового ринку України, що припадає на компанії з іноземними інвестиціями у розмірі понад 51% статутного фонду, склала 53,3%. Сьогодні в Україні діють дочірні компанії таких всесвітньо відомих страховиків, як AIG, PZU та GRAWE.

Варто зазначити чинники, що стримують розвиток ринку страхових послуг. До них варто віднести:

- 1) недосконалість захисту прав споживачів страхових послуг;

- 2) низький рівень співвідношення страхових платежів із відрахуванням платежів, переданих на перестраховання українським страховикам і валового внутрішнього продукту;
- 3) незначна клієнтська база страховиків, а також зосередження страхової діяльності переважно на майновому страхуванні юридичних осіб;
- 4) нерозвиненість довгострокового страхування життя, недержавного пенсійного забезпечення та відсутність правового регулювання діяльності страховиків у сфері обов'язкового медичного страхування;
- 5) недостатність надійних фінансових інструментів для інвестування;
- 6) велика кількість страхових компаній з низьким рівнем капіталізації, а також слабкий розвиток національного перестрахового ринку;
- 7) використання страхового ринку суб'єктами господарювання для витоку коштів за кордон;
- 8) недостатній рівень кадрового та наукового забезпечення страхового ринку, низький рівень страхової культури населення тощо [2].

Висновки. Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всієї системи страхування.

Розвиток страхового ринку стримує дія наступних факторів: відсутність державної політики розвитку як економіки в цілому, так і програми розвитку ринків фінансових послуг, неузгодженість господарського і страхового законодавства, недосконалість податкового законодавства, нестабільність фінансового середовища господарюючих суб'єктів і населення, слабкість стимулів у розвитку страхування.

Отже, для забезпечення подальшого розвитку національного страхового ринку, необхідно:

- 1) удосконалити правові засади захисту прав споживачів страхових послуг:
  - удосконалити порядок ліцензування діяльності страховиків;
  - підвищити вимоги до джерел формування статутного капіталу страховиків;
  - удосконалити проведення аналізу статистичної інформації із страхування та звітності страховиків і страхових посередників;
- 2) сприяти розвитку довгострокового страхування життя, участі страховиків у системі недержавного пенсійного забезпечення та врегулювання діяльності страховиків у сфері обов'язкового медичного страхування;
- 3) підвищити рівень капіталізації страховиків, їх фінансової надійності та платоспроможності.

Підводячи підсумки, можна сказати, що темпи зростання українського страхового ринку продовжують відставати від росту економіки, а його частка у ВВП є незначною. Але все ж таки ринок має великий потенціал розвитку, тому важливим є створення нових можливостей у розвитку страхового бізнесу, що забезпечить належний розвиток страхового ринку України.

Література

1. Гутко Л.М. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення / Л.М. Гутко // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – №7. – С. 34-36.
2. Ковальчук С.А. Дослідження ринку страхових послуг / С.А. Ковальчук // Маркетинг в Україні. – 2009. – №1. – С.23-27.
3. Никонович А.П. Страховий ринок України: проблеми та шляхи вирішення / А.П. Никонович // Економіст. – 2006. – №1. – С.41-46.
4. Сіренко О.М. Страхування ХХІ століття або про тенденції розвитку страхового ринку України / О.М. Сіренко // Дзеркало тижня. – 2008. – №15. – С.34-38.
5. www.forinsurer.com.
6. www.uainsur.com.ua.

УДК 339.926

ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Грігалашвілі О.Г.
Черноусова М.О.

Глобалізація сучасного світу є складним багатоступеневим та всеохоплюючим процесом, який щороку ускладнюється та розповсюджується не лише горизонтально, або територіально, але й вертикально, поглиблюючи свій вплив на різноманітні сфери економічного, політичного, культурного и загалом суспільного життя. Найважливішим наслідком таких процесів є поглиблення економічної взаємозалежності між суб'єктами ЗЕД, що потребує досконального дослідження та виокремлення окремих факторів взаємозалежності між всіма учасниками процесу глобалізації.

Актуальність дослідження. Економічна взаємозалежність є доволі складним та відносно новим поняттям. Така ситуація обумовлена тим фактом, що сама економічна взаємозалежність має місце з періду поглиблення глобальних взаємозв'язків, які мають місце лише з другої половини ХХ ст. Раніше використовувалося поняття «залежність», як особливий стан певної країни або суб'єктів господарювання, що обумовлений сировинним, технологічним, політичним та іншими факторами. Теорія залежності виникла наприкінці 50-х років минулого століття. Це була спроба висвітлити диспропорції світового розвитку як наслідку несприятливих умов торгівлі між індустріально розвиненими країнами та рештою світу. Втім залежність є однобічним поняттям, має певний вектор направленості – від однієї країни до іншої. У той час як взаємозалежність пов'язує країни у відносно однаковому ступеню зацікавленості у подібній взаємодії та є направленою до обох пов'язаних суб'єктів. Варто відзначити, що коли у випадку теорії залежності, яка є набагато більш дослідженою, мають місце лише дві сторони